

همانطور که در مقاله‌های قبل گفتیم یکی از مباحث مهم معاد مسأله «کیفیت حشر» است در این مسأله مهم‌ترین مطلب این است که تناسب کاملی میان اعمالی که انسانها در دنیا انجام داده‌اند با طرز محشور شدن آنها وجود دارد و در این رابطه احادیث بسیاری از اهل بیت عصمت سلام الله علیهم وارد گردیده است که همگی بیانگر همین موضوع است و ما برخی از آنها را در مقاله‌های قبل ذکر کردیم و اکنون با توفیق خداوند تعالی به بیان قسمتی دیگر از آنها می‌پردازیم:

۱- حشر سائلان و گدایان

باید دانست که یکی از اهداف عالی اسلام این است که لازم است مسلمانان در سایه بکار بستن مبانی سیاسی و اقتصادی و فرهنگی این دین الهی عزت و عظمتی که در شأن یک انسان کامل است را بدست بیاورند و هیچ فردی از افراد مسلمان هرگز روا نیست کاری که عزت او را خدشه دار میسازد انجام بدهد و در راستای همین هدف است که اسلام هرگز اجازه نمیدهد که یک فرد مسلمان جز در موقع ضرورت دست سؤال بسوی کسی دراز کند.

حضرت رسول اکرم (ص) به ابوذر فرمودند: از سؤال کردن جداً پرهیز زیرا این کار ذلت و فقر را برای تو آماده میکند^۱.

حضرت باقر (ع) فرمود: کسانی که از مردم تقاضا و سؤال میکنند که نیازمندیهای آنان را برطرف سازند، عزت خود را بر باد میدهند سپس افزود بدانید که عزت مؤمنان در این است که از آنچه که در دست دیگران است بی‌نیاز باشند و خود کفا گردند و کسانی که چشم بآنچه که در دست دیگران است دارند به فقر و وابستگی محکوم می‌باشند^۲.

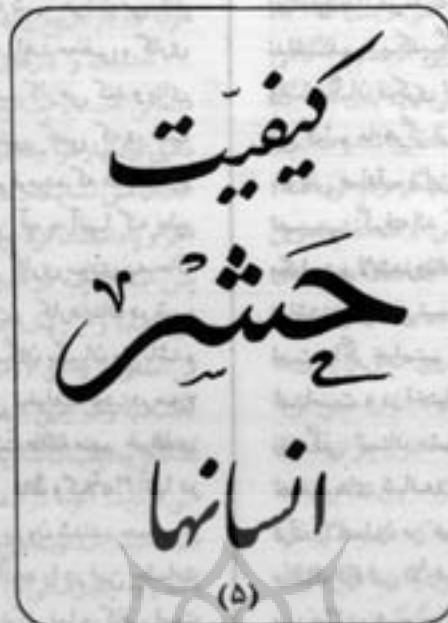
و نیز حضرت رسول اکرم (ص) فرمودند: کسیکه راه استغنا و بی‌نیازی از مردم را پیش بگیرد خداوند او را بی‌نیاز و مستغنی میگرداند و کسیکه در سؤال را بروی خود بگشاید خداوند هفتاد دراز فقر و احتیاج به روی او باز میکند^۳.

در این مورد باید توجه داشت که منظور در این نوع احادیث این نیست که افراد مسلمان هیچگاه در راه حل مشکلات خود از مسلمانان کمک نخواهند و از آنها تقاضای انجام کاری را در راه انجام مقاصد و

اصول اعتقادی اسلام

معاد

قسمت بیست و نهم

آیت الله حسین نوری

رفع مشکلات زندگی خود نکنند زیرا روشن است که گرداندن چرخهای اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی زندگی بدون کمک و همدستی دیگران امکان‌پذیر نیست و اعضای جامعه مانند اعضای یک پیکر بیکی دیگر در ادامه حیات محتاج می‌باشند بلکه منظور انتقاد و منقذ از کسانی است که توکل بر خداوند نداشته و دنبال وسائل و اسباب معمول و لازم زندگی نمیروند و در نتیجه تلبی یا عادات‌های غلط، به تحمل زحماتی که در راه تحصیل علم و صنعت و کسب و کار وجود ندارد تن در میدهند و به گدائی و ذلت تن در داده عزت و آبروی خود را بر باد میدهند هر چند از طرفی مسلمانان وظیفه دارند که سائل را محروم نکنند و باندازه توان خود به سائلان پاسخ مثبت بدهند.

و بالأخره مسلمانان همیشه باید این کلام والای علوی را که در نهج البلاغه آمده است شعار خود قرار بدهند.

«الْمَيْتَةُ وَلَا الدَّيْثَةُ الْقَتْلُ وَلَا التَّوَسُّلُ»^۱.

مرگ آری ولی پستی و خواری نه.
به کم ساختن و راضی شدن (که مقدمه استقلال است) آری اما وابستگی نه.

اکنون، با توجه باین مطالب محتوای بیان حضرت صادق (ع) در رابطه با حشر سائلان روشن می‌گردد که فرمودند: «مَنْ سَأَلَ النَّاسَ وَعَنْدَهُ قُوَّةٌ

ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ لَقِيَ اللَّهَ يَوْمَ يُلْفَأُ وَ لَيْسَ فِي وَجْهِهِ لَحْمٌ»^۲.
یعنی: کسیکه -با اینکه قوت و غذای سه روز خود را دارد- دست به گدائی کردن و سؤال از مردم میزند در روز قیامت در وضعی محشور میشود که استخوانهای صورت او فقط باقی است و گوشتی چهره او ریخته شده است.

روشن است چون شخص سائل در دنیا بواسطه سؤال و گدائی آبروی خود را ریخته است در روز قیامت حشر او به این صورت تحقق پیدا میکند.

۲- حشر متکبران:

باید بدانیم که شناختن حد و اندازه خود یکی از وظائف مهم هر انسان است.

افراد خویششن شناس که به ضعف و حقارت خود در برابر جهان با عظمت خلقت پی می‌برند و ضعف و ناتوانی خود را در برابر خالق بزرگ اینجهان درک میکنند هرگز پا از گلیم خود بیرون نمیگذارند و بلندپروازی نمیکنند ولی کسانی که خود را نشناخته‌اند از حد و مرز خود بافراط میگذرانند و بلندپروازی میکنند و سرانجام بزمین میخورند.

حضرت صادق (ع) در ضمن وصیت خویش به اصحاب خود میفرمود:

از تکبر جداً پرهیزید زیرا کبريائی مخصوص ذات حضرت احدیت است کسی که با خداوند بمنزله بر خیزد و کبريائی بفروشد خداوند او را بزمین میزند و در روز قیامت ذلیلش میگرداند^۳.

انسان اگر بخواهد عظمت پیدا کند راهی جز اینکه حد خود را بشناسد و تواضع را پیشه خود سازد یعنی: خود را کمتر از حد وجودی خویش نیز وانمود نکند وجود ندارد حضرت رسول اکرم (ص) می‌فرمودند:

«مَنْ تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللَّهُ وَمَنْ تَكَبَّرَ خَفَضَهُ اللَّهُ»^۴.

یعنی هر کس تواضع کند خداوند او را بالا میبرد و رفعت میبخشد و هر که تکبر نماید خداوند او را پائین میآورد.

آذبای ما که از قرآن کریم و احادیث معصومین علیهم السلام الهام میگرفتند در این زمینه اشعار فراوانی دارند سعدی میگوید.

بکسی فطره باران زابری چسکید

خجل شد چو بهنای دریا بدید
که جانی که دریا است من کیستم؟
گر او هست حقاً که من نیستم

چو خود را بچشم حفات بدید
صدف در کنارش چو جان پرورید
سپهرش بجاشی رسانید کار
که شد نامور لوسو شاهوار
بلندی از آن بافت کوپست شد
در نیستی کوفت تا هست شد
بلندیست باید نواضع گزین
که این بام را نیست سلم جز این
نواضع کند هوشمند گزین
نهد شاخ پرمیوه سر بر زمین

اکنون باید به کیفیت حشر متکبران توجه کنیم و عکس العمل تکبر آنها را در صحنه حشر که صحنه ظهور و تجلی حقایق است ببینیم:
حضرت رسول اکرم (ص) فرمودند: متکبران در روز قیامت بصورت مورچه محشور و در زیر پای مردم قرار میگیرند و تا انجام رسیدگی بحساب مردم در زیر پای اشخاص پایمال میشوند و از آن پس بسوی آتش جهنم برده میشوند.^{۱۴}

۳- حشر نیکی کنندگان و بخیلان

لازم است توجه داشته باشیم که ازدیدگاه اسلام هر قدرتی که برای انسان بوجود میآید و هر امکانی که بدست وی میافتد مسؤولیتی را بدنبال میآورد و بر این اساس باید انسان بر اساس تعهد اجتماعی، بمسؤولیت خود توجه کند و بوظیفه‌ای که در رابطه با قدرت و امکانات خود بوجود آمده است عمل کند و این حقیقت را در نظر داشته باشد که قدرت بدون مسؤولیت وجود ندارد.

از آن بزمست چنین کردند روشن
که بخشی نور بزم بی ضیاء را
از آن، بسازوت را دادند نسیرو
که گیری دست هری دست و پا را
اسلام، قبل از هر چیز این وظیفه را برای
مسلمانان مورد تأکید قرار میدهد که به «اوضاع و کارهای اجتماعی» اهمیت بدهند و در برابر جریانهای سیاسی و فرهنگی و اجتماعی و اخلاقی دیگران بی تفاوت نباشند و از کنار مشکلات مردم بدون توجه نگذرند حضرت پیغمبر (ص) فرمودند:
«من اصبح ولم یتهم بامور المسلمین فلیس بمسلم»^{۱۵} کسی که در حالی صبح کند که به کارها و اوضاع

مسلمانان اهمیت ندهد و از کنار آنها بی تفاوت بگذرد هرگز مسلمان نیست.

از آن پس این حقیقت را نیز با تأکید هر چه بیشتر ابلاغ میکنند که خدمت بمردم و منفعت رساندن بآنها بهر نحوی که باشد چه بوسیله دانش و تخصص و چه بوسیله مال و چه بوسیله منصب و مقام و چه بوسیله گام برداشتن و صرف وقت بعنوان کمک بفرود یا اجتماع همه و همه چه مادی و چه معنوی دارای فضیلت و پاداش مخصوصی است و بهترین و با فضیلت‌ترین افراد کسانی هستند که در این راستا گام بر میدارند و هر اندازه که افراد مسلمان در این راه کوشا تر بوده و وجودشان بیشتر منشأ خیر و کمک و سرچشمه انبار باشند بهمان نسبت در درگاه خداوند محبوبتر می باشند.

حضرت صادق (ع) فرمودند: از حضرت پیغمبر (ص) پرسیدند: چه کسانی در پیشگاه خدا محبوبترین افراد هستند؟

حضرتش در پاسخ فرمودند: «أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ» یعنی: کسیکه وجودش بیش از دیگران برای جامعه منشأ خیر و آثار نیک است در درگاه حضرت احدیت محبوبتر است.^{۱۶}

و نیز حضرت رسول اکرم (ص) فرمودند: «الخلق عیال الله فاحب الخلق الی الله من فقع عیال الله وادخل علی اهل بیت سرورا»^{۱۷}

یعنی: مردم عیال خداوند و تحت مدیریت او میباشند و محبوبترین افراد در نزد خداوند کسانی هستند که وجودشان برای جامعه مفید و برای خانواده‌ای از خانواده‌های اجتماع مسرت و شادمانی ایجاد کند.
بر اساس جامع علوم اسلامی و بطور کلی اسلام مسلمانان را در راه انجام خیر و خدمت بیکی دیگر و رساندن منفعت بیک فرد یا جامعه‌ای از جوامع اسلامی دعوت و تشویق میکند و حتی گفتن یک کلمه حرف و برداشتن یک گام در این رابطه را یک ارزش محسوب میدارد و نیز حتی دفع ضرر و بلایه را از مسلمانان دارای پاداش مهمی قلمداد میکند: حضرت امام سجاد (ع) فرمود حضرت پیغمبر (ص) فرمودند:

هر کس بلبیته‌ای و تجاوزی را از گروهی از مسلمین دفع کند بهشت برای او واجب می گردد.^{۱۸}
حضرت صادق (ع) فرمودند: نام یکی از درهای بهشت «در معروف» یعنی درب نیکی و احسان است و از آن درب فقط کسانی که در دنیا وجودشان منشأ خیر و خدمت بوده است داخل بهشت

میگردند^{۱۹} و نیز فرمودند کسانی که اهل خیر و احسان می باشند قبل از کسان دیگر وارد بهشت میشوند.^{۲۰}

اکنون با توجه به اهمیت موضوع و این همه تأکید کسانی که در این مورد بدعوت اسلام پاسخ مثبت ندهند و این همه تأکید و تذکر را نادیده گرفته پشت پا بآن بزنند و نسبت به کارها و اوضاع مسلمانان بکلی بی اعتنا باشند و از کنار مشکلات و گرفتاریهای اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی آنها بدون توجه بگذرند و تنها بفکر تأمین منافع شخصی خود باشند و با اینکه امکان و قدرت دارند از انجام خدمت و کار خیر مضایقه کنند و نسبت بآن بخل بورزند در روز حشر، چون دستهای خود را در دنیا در راه خیر نگشودند و بخل ورزیدند با دستهای بسته محشور میگردند.

حضرت صادق (ع) فرمودند: کسی که قدرت رفع مشکل و برآوردن احتیاج مسلمانی را از جانب خود و یا بوسیله دیگران داشت ولی با اینوصف کوتاهی و مضایقه کرد در روز قیامت با چهره سیاه در حالی که دستهای او بگردنش بسته شده است محشور میگردد و از جانب خداوند در باره او گفته میشود: این است همان خیانتکاری که نسبت بخدا و پیغمبر مرتکب خیانت شد از آن پس طبق فرمان الهی بظرف آتش جهنم کاشانده میشود.^{۲۱}

حضرت باقر (ع) فرمودند: خداوند در روز قیامت افرادی را از قبر در حالی که دستهای آنها بگردنشان بسته شده است و فرشتگانی از جانب خداوند همراه آنها ندا میدهند که اینها کسانی هستند بوظایقی که در باره اموال آنها از جانب خدا معین شده بود عمل نکردند. محشور میکند.^{۲۲}

- ادامه دارد
- ۱- بحار الانوار ج ۱۳ ص ۱۵۱.
 - ۲- بحار الانوار ج ۱۳ ص ۱۵۸.
 - ۳- بحار الانوار ج ۱۳ ص ۱۵۱.
 - ۴- نهج البلاغه فصل کلمات قصار شماره ۳۹۰.
 - ۵- بحار الانوار ج ۱۳ ص ۱۵۱ و سفینه البحار ج ۱ ص ۵۸۱.
 - ۶- اصول کافی ج ۲ ص ۳۰۹.
 - ۷- اصول کافی ج ۲ ص ۱۲۲.
 - ۸- وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۳۰۱.
 - ۹ و ۱۰ و ۱۱ و ۱۲- اصول کافی ج ۲ ص ۱۶۱.
 - ۱۳- وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۲۹.
 - ۱۴- وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۲۳.
 - ۱۵- وسائل الشیعه ج ۱۱ ص ۵۹۹.
 - ۱۶- بحار الانوار ج ۷ ص ۱۹۷.